

Sprawa C-689/20**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym
złożonego zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem****Data wpływu:**

18 grudnia 2020 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Sofijski rajonen syd (Bułgaria)

**Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie
orzeczenia w trybie prejudycjalnym:**

18 grudnia 2020 r.

Strona powodowa:

„Banka DSK” EAD

Strona pozwana:

RP

Przedmiot postępowania głównego

Powództwo wniesione przez instytucję bankową, dotyczące zapłaty reszty wymagalnej przed terminem kwoty głównej i odsetek naliczonych w ramach umowy o kredyt konsumencki zawartej z konsumentem. Powód dochodzi niezapłaconych w okresie od dnia 24.10.2016 r. do dnia 24.10.2017 r. miesięcznych rat o zmiennej wysokości i pozostałej części kwoty głównej należnej do końcowej daty spłaty kredytu – w dniu 9.3.2019 r., uznanej za wymagalną przed terminem, w łącznej wysokości 4105,27 BGN (około 2100 EUR); odsetek umownych za okres od dnia 24.9.2016 r. do dnia 9.11.2017 r. w wysokości 668,93 BGN (około 340 EUR), a także ustawowych odsetek z tytułu opóźnienia w wysokości 84,06 BGN.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Wysokość określonej przez bank będący kredytodawcą stopy oprocentowania w umowie o kredyt konsumencki zależy od tego, czy konsument zawarł z tym bankiem umowę o powiązane usługi dotyczące płatności. Zdaniem sądu odsyłającego w ten sposób powstają niejasności przy stosowaniu do tej umowy szeregu krajowych reguł dotyczących nieuczciwej konkurencji. Z tego względu powstaje kilka grup pytań, a mianowicie czy określone praktyki udzielania kredytów konsumentom w związku z rabatami w zakresie odsetek – przyznawanymi w wypadku skorzystania z innych usług banku – związanymi z udzieleniem kredytu konsumenckiego mogą być uznane za „nieuczciwe” w rozumieniu dyrektywy 2005/29 dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych w zakresie, w jakim takie praktyki można ocenić jako nieuczciwe warunki umowne w rozumieniu dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, a także czy spełniono wymogi w zakresie udzielenia informacji w rozumieniu dyrektywy 2008/48 w sprawie umów o kredyt konsumencki.

Pytania prejudycjalne

Sąd odsyłający zwraca się z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1. Czy art. 3 ust. 1 dyrektywy [Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich] w związku z pkt 1 lit. e) i f) załącznika do tej dyrektywy oraz art. 15 ust. 2 i 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że nie spełniają wymogów działania w dobrej wierze i nakładają zobowiązania na konsumenta warunki umowne, które istotnie zwiększają koszty ponoszone przez konsumenta w ramach umowy o kredyt w wypadku, gdy konsument nie dokonuje comiesięcznej wpłaty swojego wynagrodzenia za pracę [na rachunek prowadzony w] banku będącym kredytodawcą, mając na względzie, że zgodnie z warunkami umowy jest on zobowiązany do ustanowienia zastawu na wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę, niezależnie od tego w jaki sposób i w którym państwie je otrzymuje?

2. Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze, czy art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG w związku z pkt 1 lit. e) i f) załącznika do tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że nie spełniają wymogów działania w dobrej wierze i nakładają zobowiązania na konsumenta warunki umowne, które zobowiązują konsumenta do faktycznego korzystania również z innych usług udzielającego kredytu przedsiębiorcy – poza dokonywaniem wpłaty wynagrodzenia na prowadzony przez niego rachunek?

3. Na wypadek udzielenia odpowiedzi co do zasady twierdzącej na pytanie drugie, jakie kryteria powinien przyjąć sąd krajowy przy ocenie nieuczciwego charakteru warunków? W szczególności czy należy uwzględnić stopień powiązania między przedmiotem umowy o kredyt a dodatkowymi usługami, do

korzystania z których jest zobowiązany konsument, liczbę usług, a także krajowe przepisy dotyczące ograniczenia sprzedaży wiązanej?

4. Czy zasada wykładni zgodnej prawa krajowego z aktami prawa Unii Europejskiej, wywiedziona z pkt 26 wyroku w sprawie 14/83 von Colson, ma również zastosowanie przy wykładni przepisów krajowych regulujących odmienną, lecz związaną, materię prawną (w niniejszym wypadku – reguły dotyczące nieuczciwej konkurencji) w odniesieniu do aktu prawa Unii Europejskiej, który sąd krajowy stosuje w rozpatrywanej przed nim sprawie (w niniejszym wypadku – dyrektywy 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich)?

5. Czy art. 7 ust. 2 dyrektywy 2005/29/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady] w związku z art. 6 ust. 1 lit. d) tej dyrektywy i art. 10 ust. 2 lit. f) dyrektywy [Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG] należy interpretować w ten sposób, że zakazują one wskazania niższej stopy oprocentowania w podstawowym tekście umowy o kredyt konsumencki, jeśli udzielenie kredytu przy tej stopie oprocentowania jest uzależnione od warunków opisanych w załączniku do umowy? Czy w ramach tej oceny należy ocenić sposób sformułowania warunków obniżenia stopy oprocentowania, cofnięcie takiego obniżenia i sposoby jego przywrócenia?

6. Czy art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2005/29/WE należy interpretować w ten sposób, że przy ocenie możliwości istotnej zmiany gospodarczego zachowania konsumentów należy uwzględnić udział w rynku banku, który udziela kredytów konsumenckich, przy uwzględnieniu potrzeb konsumentów takich produktów?

7. Czy art. 3 lit. g) dyrektywy 2008/48/WE należy interpretować w ten sposób, że koszty określone w umowach powiązanych z umową o kredyt konsumencki – przy których wykonaniu otrzymuje się rabat w zakresie odsetek wynikających z umowy o kredyt konsumencki – stanowią część rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania kredytu i powinny zostać uwzględnione przy jej obliczaniu?

8. Czy art. 3 lit. g) dyrektywy 2008/48/WE w związku z art. 5 dyrektywy 93/13/EWG należy interpretować w ten sposób, że w wypadku niewykonania zobowiązań wynikających z umów powiązanych z umową o kredyt – co powiązane z podwyższeniem stopy oprocentowania kredytu – rzeczywistą roczną stopę oprocentowania kredytu należy obliczyć również zgodnie z podwyższoną roczną stopą oprocentowania wynikającą ze wspomnianego niewykonania?

9. Czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48/WE należy interpretować w ten sposób, że nieprawidłowe wskazanie rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w umowie o kredyt zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem (kredytobiorcą) należy uznać za brak wskazania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w umowie o kredyt, a sąd krajowy powinien wyciągnąć konsekwencje przewidziane w prawie krajowym na wypadek niewskazania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w umowie o kredyt konsumencki?

10. Czy art. 22 ust. 4 dyrektywy 2008/48/WE należy interpretować w ten sposób, że przewidziana w prawie krajowym sankcja nieważności umowy o kredyt konsumencki, w ramach której zwrotowi podlega jedynie wypłacona kwota główna, jest proporcjonalna w wypadkach, w których umowa o kredyt konsumencki nie zawiera dokładnego wskazania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania?”.

Przepisy i orzecznictwo Unii Europejskiej

Artykuł 15 ust. 2 i 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.U. 2016 r., C 202, s. 389).

Artykuł 3 ust. 1 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993 r., L 95, s. 29), a także pkt 1 lit. e) i f) załącznika do tej dyrektywy.

Artykuł 7 ust. 2, art. 5 ust. 2 lit. b) i art. 6 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („Dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”) (Dz.U. 2005 r., L 149, s. 22).

Artykuł 3 lit. g), art. 10 ust. 2 lit. f) i g) i art. 22 ust. 4 dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008 r., L 133, s. 66).

Wyrok z dnia 10 kwietnia 1984 r., von Colson, 14/83, EU:C:1984:153, pkt 26.

Wyrok z dnia 15 marca 2012 r., Pereničová i Perenič, C- 453/10, EU:C:2012:144, pkt 43, 44.

Wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 78.

Wyrok z dnia 19 września 2018 r., Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, pkt 48–50.

Wyrok z dnia 20 września 2018 r., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745.

Wyrok z dnia 10 września 2020 r., A., C-738/19, EU:C:2020:687, pkt 37.

Przepisy krajowe

Sąd odsyłający przytacza szereg mających zastosowanie w sprawie przepisów krajowych, z których najważniejsze, w istotnych częściach, mają następujące brzmienie.

Zakon za zadyljenijata i dogovorite (ustawa o zobowiązaniach i umowach)

Artykuł 149. W celu zabezpieczenia danej wierzytelności można ustanowić zastaw na [...] wierzytelności [...].

Zakon za zashtita na potrebitelite (ustawa o ochronie konsumentów)

Artykuł 68c. Nieuczciwe praktyki handlowe są zabronione.

Artykuł 68d. (1) [...]

(4) Nieuczciwe są zarówno wprowadzające w błąd, jak i agresywne praktyki handlowe [...].

Artykuł 68e. (1) Praktyka handlowa jest wprowadzająca w błąd, gdy [...] może wprowadzić w błąd przeciętnego konsumenta, również nawet jeśli przedstawione informacje są faktycznie dokładne [...].

(2) Okoliczności, o których mowa w ust. 1, obejmują informacje dotyczące:

[...]

4. ceny lub sposobu jej obliczenia, lub istnienia szczególnej korzyści związanej z ceną;

[...]

Artykuł 68f. (1) Praktyka handlowa wprowadza w błąd również, gdy [...] skutkuje brakiem udzielenia istotnych informacji [...].

(2) Wprowadza w błąd również wszelka praktyka handlowa, w ramach której poprzez przemilczenie [...] przedsiębiorca ukrywa istotne informacje [...] lub udziela ich w niejasny [...] sposób [...].

Artykuł 68h. Praktyka handlowa jest agresywna, gdy [...] w następstwie zastraszania, przymusu, w tym [...] nadużycia władzy, zmienia ona lub może zmienić istotnie swobodę wyboru lub zachowania przeciętnego konsumenta [...].

Artykuł 68m. (1) Konsument ma prawo rozwiązać umowę z przedsiębiorcą zawartą w wyniku wykorzystania nieuczciwej praktyki handlowej i dochodzić odszkodowania w trybie ogólnym [...]

Artykuł 143. Nieuczciwym warunkiem w umowie zawartej z konsumentem jest wszelkie niekorzystne dla niego uzgodnienie, które nie spełnia wymogu działania w dobrej wierze i skutkuje znaczną nierównowagą między prawami i zobowiązaniami przedsiębiorcy lub dostawcy i konsumenta, ponieważ:

[...]

9. nakłada na konsumenta warunki umowne, z którymi nie mógł się on zapoznać przed zawarciem umowy;

12. [...] przyznaje przedsiębiorcy lub dostawcy prawo do podwyższenia ceny, bez możliwości odstąpienia przez konsumenta od umowy w takich wypadkach, jeśli ostatecznie określona cena jest znacznie podwyższona w porównaniu z ceną uzgodnioną przy zawarciu umowy;

[...]

18. ustanawia inne podobne warunki.

Zakon za potrebitelskija kredit (ustawa o kredycie konsumentkim)

Artykuł 5. (1) Przed związaniem się konsumenta [...] umową o kredyt konsumentki, kredytodawca [...] udziela konsumentowi w odpowiednim czasie [...] niezbędnych informacji potrzebnych do porównania różnych ofert w celu podjęcia poinformowanej decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt konsumentki.

(2) Informacji, o których mowa w ust. 1, udziela się w formie standardowego europejskiego formularza [...] zgodnie z załącznikiem nr 2.

[...]

(4) Informacje, o których mowa w ust. 1, 2, [...], a także ogólne warunki przedstawia się konsumentowi nieodpłatnie, na papierowym lub innym stałym nośniku, w jasny i zrozumiały sposób [...].

[...]

(7) W wypadku umowy o kredyt ze zmienną stopą oprocentowania, w której to umowie wykorzystano referencyjną stopę procentową, kredytodawca [...] udziela konsumentowi informacji o nazwie referencyjnej stopy procentowej i jej administratorze oraz o związanych z referencyjną stopą procentową skutkach dla konsumenta, w odrębnym dokumencie, który załącza się do standardowego europejskiego formularza [...]. Wszelkie dodatkowe informacje, których kredytodawca [...] udziela konsumentowi, przedstawia się w odrębnym dokumencie załączanym do formularza, o którym mowa w ust. 2.

[...]

Artykuł 10a. [...]

(4) Rodzaj opłat lub prowizji, ich wysokość i czynność, za którą są pobierane, określa się w odniesieniu do opłat lub prowizji w sposób jasny i dokładny w umowie o kredyt konsumencki.

Artykuł 11. (1) Umowę o kredyt konsumencki sporządza się w zrozumiałym języku i wskazuje się w niej:

[...]

9. stopę oprocentowania kredytu, warunki jej stosowania i wskaźnik lub referencyjną stopę oprocentowania, która jest związana z pierwotną stopą oprocentowania, a także okresy, warunki i procedury zmiany stopy oprocentowania; jeśli w różnych okolicznościach mają zastosowanie różne stopy oprocentowania, informację tę przedstawia się w odniesieniu do wszystkich mających zastosowanie stóp oprocentowania;

9a. metodologię obliczania referencyjnej stopy oprocentowania zgodnie z art. 33a;

10. rzeczywistą roczną stopę oprocentowania kredytu i łączną kwotę należną od konsumenta [...];

11. warunki spłaty kredytu przez konsumenta, w tym plan spłat, zawierający informacje o [...] różnych niezapłaconych kwotach, należnych przy różnych stopach oprocentowania dla celów spłaty;

12. informacje o prawie konsumenta do otrzymania przy spłacie kwoty głównej terminowej umowy o kredyt [...] planu spłat dotyczącego dokonanych i przyszłych płatności; [...]

14. wszystkie koszty otwarcia i obsługi jednego lub większej liczby rachunków bankowych przeznaczonych do obsługi (otrzymania i spłaty) kredytu, chyba że otwarcie rachunku bankowego nie jest dobrowolne [...];

15. stopę oprocentowania mającą zastosowanie przy przedawnionych płatnościach, obliczoną w chwili zawarcia umowy o kredyt, sposoby zmiany tej umowy, a także wszystkie koszty, jakie należy ponieść w wypadku niewykonania umowy;

16. ostrzeżenie dla konsumenta o skutkach opóźnienia w spłacie rat;

[...]

18. zabezpieczenia, jakie powinien ustanowić konsument, jeśli takie istnieją;

[...]

Artykuł 19. (1) Rzeczywista roczna stopa oprocentowania kredytu wyraża łączne koszty kredytu dla konsumenta, aktualne lub przyszłe (odsetki, inne bezpośrednie lub pośrednie koszty, prowizje, wynagrodzenia [...]), wyrażone jako roczna stopa oprocentowania łącznej kwoty udzielonego kredytu.

(2) Rzeczywistą roczną stopę oprocentowania kredytu oblicza się według formuły określonej w załączniku nr 1, uwzględniając wskazane w nim postanowienia ogólne i dodatkowe zastrzeżenia.

(3) Przy obliczaniu rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania kredytu nie uwzględnia się kosztów:

1. uiszczanych przez konsumenta w wypadku niewykonania zobowiązań określonych w umowie o kredyt konsumencki;

[...]

3. ponoszonych w celu utrzymania rachunku związanego z umową o kredyt konsumencki, [...] innych kosztów związanych z dokonywaniem płatności, jeśli otwarcie rachunku nie jest obowiązkowe, a koszty związane z rachunkiem wskazano jasno i odrębnie w umowie o kredyt lub w innej umowie zawartej z konsumentem.

[...]

Artykuł 21. (1) Wszelki zawarty w umowie o kredyt konsumencki warunek umowny mający na celu obejście, lub skutkujący obejściem, wymogów określonych w tej ustawie jest nieważny.

[...]

Artykuł 22. Gdy nie spełniono wymogów określonych w [...] art. 11 ust. 1 pkt 7–12 i 20 oraz art. 11 ust. 2 [...], umowa o kredyt konsumencki jest bezskuteczna.

Artykuł 23. Gdy umowę o kredyt konsumencki uznano za bezskuteczną, konsument zwraca wyłącznie kwotę kredytu netto, lecz nie jest zobowiązany do zapłaty odsetek ani innych kosztów kredytu.

Artykuł 24. Do umowy o kredyt konsumencki mają zastosowanie również art. 143–148 Zakon za zaszitita na potrebitelite.

Artykuł 33. (1) W wypadku opóźnienia konsumenta kredytodawca ma prawo wyłącznie do odsetek naliczonych od niezapłaconej w terminie kwoty za okres opóźnienia.

(2) Jeżeli konsument opóźnia się z zapłatą kwot płatności należnych z tytułu kredytu, odsetki za opóźnienie nie mogą być wyższe niż odsetki ustawowe.

[...]

§ 1. W rozumieniu tej ustawy:

„Łącznym kosztem kredytu dla konsumenta” są wszystkie koszty kredytu, w tym odsetki, prowizje, opłaty, wynagrodzenie pośredników kredytowych i wszystkie inne rodzaje kosztów bezpośrednio związanych z umową o kredyt konsumencki, które są znane kredytodawcy i które powinien zapłacić konsument [...].

Zakon za zaszta na konkurencijata (ustawa o ochronie konkurencji)

Artykuł 15. (1) Zakazany jest jakikolwiek rodzaj [...] uzgodnionych praktyk dwóch lub większej liczby przedsiębiorstw mających na celu lub skutkujących uniemożliwieniem, ograniczeniem lub naruszeniem konkurencji na danym rynku, poprzez:

[...]

5. uzależnienie zawarcia umów od przyjęcia przez drugą stronę umowy dodatkowych zobowiązań lub od zawarcia dodatkowych umów, które ze względu na ich charakter lub w świetle zwykłej praktyki handlowej nie są związane z przedmiotem umowy głównej ani z jej wykonaniem.

(2) Porozumienia i decyzje, o których mowa w ust. 1, są nieważne.

[...]

(5) Istnienie nieuczciwych warunków w umowie zawartej z konsumentem nie skutkuje jej nieważnością, jeśli umowę można stosować także bez tych warunków.

Artykuł 16. (1) Zakaz określony w art. 15 ust. 1 nie ma zastosowania do porozumień, decyzji i uzgodnionych praktyk wywierających nieznaczny wpływ na konkurencję.

(2) Skutek jest nieznaczny, gdy łączny udział przedsiębiorstw – uczestniczących w rynku towarów lub usług stanowiącym przedmiot porozumienia, decyzji lub uzgodnionej praktyki – nie przekracza:

1. dziesięciu procent danego rynku, jeżeli uczestnicy są konkurentami;

[...].

Artykuł 36. [...]

(2) Zakazuje się oferowania lub przyznawania jako dodatku do sprzedawanego towaru lub sprzedawanej usługi, nieodpłatnie lub za pozorną ceną, innego towaru lub innej usługi, z wyjątkiem: przedmiotów reklamowych o nieznacznej wartości [...].

[...].

Artykuł 37a. (1) Zakazuje się wszelkiego działania lub zaniechania przedsiębiorstwa mającego silniejszą pozycję przy zawieraniu umowy, które jest sprzeczne z działaniem w dobrej wierze w ramach praktyki handlowej i narusza lub może naruszyć interesy słabszej strony umowy i konsumentów. Popołnione w złej wierze jest działanie lub bezczynność [...] takie jak nałożenie bezzasadnie ciężkich [...] warunków [...].

(2) Istnienie silniejszej pozycji przy zawieraniu umowy określa się przy uwzględnieniu cech struktury danego rynku i konkretnego stosunku prawnego między zainteresowanymi przedsiębiorstwami, uwzględniając istniejący między nimi stopień zależności [...].

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 1 W dniu 9.3.2016 r. strony w sprawie zawarły umowę o kredyt konsumencki. Na podstawie tej umowy stronie pozwanej wypłacono kwotę pieniężną w wysokości 5000 BGN (około 2550 EUR) na okres 36 miesięcy. Kredyt ma zmienną stopę oprocentowania, równą sumie 6-miesięcznego EURIBOR i określonego dodatku w wysokości 7,606%.
- 2 W dacie zawarcia umowy faktyczna stopa oprocentowania wynosiła 8,2% rocznie. Kredyt należało zwrócić w 36 miesięcznych ratach w wysokości 159,24 BGN (około 82 EUR).
- 3 W pkt 8 umowy o kredyt przewidziano, że określona w umowie pierwotna stopa oprocentowania jest promocyjna i obowiązuje, jeśli strona pozwana wypełnia warunki określone w załączniku nr 2 do umowy. W wypadku niewykonania tych warunków określony dodatek, składający się na stopę oprocentowania kredytu, wzrasta z pierwotnych 7,606 punktów procentowych do 14,356 punktów procentowych (czyli o 6,75 punktów procentowych, w związku z czym faktyczna stopa oprocentowania nieomal ulega podwojeniu).
- 4 Wraz z umową o kredyt zawarto również umowę o ustanowienie zastawu na wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę, w której pozwany oświadczył, że pracuje w bułgarskiej spółce handlowej, z którą zawarł umowę o pracę na czas nieokreślony.
- 5 W załączniku nr 2 do umowy, z dnia 1.3.2016 r., podpisanym również przez pozwanego, wskazano różne rodzaje korzyści przyznawanych w ramach kredytów konsumenckich.
- 6 Zgodnie z pkt 1.1.1. tego załącznika warunki korzystania z promocyjnej stopy oprocentowania w ramach umowy o kredyt konsumencki, w wysokości 8,20%, mają zastosowanie, jeśli kredytobiorca:

- a) przelewa swoje wynagrodzenie za pracę na rachunek otwarty w „Banka DSK” EAD;
  - b) ustanowi na rzecz „Banka DSK” EAD zastaw na swoim wynagrodzeniu za pracę;
  - c) ustanowi na rzecz „Banka DSK” EAD zastaw na wszystkich wierzytelnościach dotyczących rachunków prowadzonych w banku;
  - d) złoży wniosek o wydanie karty debetowej „Banka DSK” EAD;
  - e) przyłączy się do „DSK Direkt” – systemu bankowości internetowej „Banka DSK” EAD;
  - f) otrzymuje przynajmniej dwa rodzaje powiadomień z krótkimi wiadomościami tekstowymi (SMS), oraz
  - g) comiesięcznie opłaca bezgotówkowo przynajmniej jeden rachunek za usługi komunalne (energię elektryczną, telefon, zaopatrzenie w wodę, itd.) poprzez bezpośredni debet „Banka DSK” EAD lub comiesięcznie opłaca minimalną wpłatę w wysokości 10 BGN do uzupełniającego funduszu dobrowolnego ubezpieczenia emerytalnego „DSK Rodina”.
- 7 Zgodnie z pkt 1.2.1. załącznika nr 2, jeśli kredytobiorca spełnia wyłącznie warunki określone w lit. a)–c) powyżej, stopa oprocentowania wynosi 8,70% rocznie. Zgodnie z pkt 9.1.2. załącznika nr 2, jeśli przez dwa kolejne miesiące nie korzystano z usług określonych w lit. d)–f) („powiązanych usług”), lecz kredytobiorca spełnia warunki określone w lit. a)–c), stopa oprocentowania kredytu ulega podwyższeniu o 0,5 punktu procentowego, począwszy od kolejnej miesięcznej raty, a więc faktycznie ponownie wynosi 8,70% rocznie.
  - 8 Zgodnie z pkt 9.1.1. załącznika nr 2, jeśli w okresie dwóch kolejnych miesięcy wynagrodzenie za pracę kredytobiorcy nie jest wypłacane na jego rachunek w „Banka DSK” EAD [czyli jeśli nie spełniono warunków określonych w lit. a) i b) powyżej], lecz rata kredytu jest wpłacana na rachunek, od kolejnej raty oprocentowanie kredytu wynosi 11,95%. W wypadku opóźnienia z zapłatą dwóch lub większej liczby rat, zgodnie z pkt 9.1.3. załącznika nr 2, preferencyjne oprocentowanie zostaje uchylone w całości.
  - 9 Zgodnie z pkt 9.1.2. korzyści stosowane przy prawidłowej spłacie kredytu mogą „zostać przywrócone”, jeśli kredytobiorca ponownie zacznie spełniać warunki korzystania z nich, zawiadamiając o tym „Banka DSK” EAD. Nie wskazano, czy i na jakich warunkach takie przywrócenie korzyści jest obowiązkowe.
  - 10 Zgodnie z przedstawionym w sprawie sprawozdaniem rzeczoznawcy z zakresu księgowości pozwany zaprzestał spłaty rat kredytu w dniu 24.10.2016 r. Rzeczoznawca wskazuje, że od tej daty niespłacona część kwoty głównej kredytu została oprocentowana przez stronę powodową według stopy oprocentowania

wynoszącej 14,687% rocznie do dnia 24.12.2016 r.; 14,682% rocznie do dnia 24.6.2017 r., i 14,624% do dnia 9.11.2017 r. Po tej dacie kredyt uznano za przedwcześnie wymagalny i nie naliczano odsetek umownych. Według danych banku niespłacona część kredytu obejmuje: 4105,27 BGN kwoty głównej, 668,93 BGN odsetek umownych, a także 84,07 BGN odsetek za opóźnienie.

- 11 Powszechnie wiadomo, że szereg instytucji kredytowych w Bułgarii proponuje niższe poziomy stóp oprocentowania konsumentom, którzy wpłacają swoje wynagrodzenie za pracę na rachunek w banku, który udzielił kredytu. Istnieją również reklamy oferujące korzystniejsze niż rynkowe warunki kredytów, w rozumieniu których nie wymaga się „wpłaty wynagrodzenia za pracę” do banku, który udzielił kredytu. Prowadzi to do wniosku, że praktyki zobowiązujące kredytobiorców do wpłaty wynagrodzenia za pracę na rachunek w banku, który udzielił kredytu, są szeroko rozpowszechnione na rynku bankowym w Bułgarii.
- 12 Strona powodowa – „Banka DSK” EAD – jest jedną z największych instytucji kredytowych działających na rynku, a jej udział rynkowy według mediów klasyfikuje się na pierwszym lub drugim miejscu na rynku, z udziałem około 10%. W niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazuje, że nie gromadził danych dotyczących udziału rynkowego strony powodowej, ponieważ nie jest jasne, czy ta okoliczność ma znaczenie dla sprawy.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 13 Problemem przy stosowaniu prawa w postępowaniu głównym okazują się zdaniem sądu odsyłającego warunki umowne zawarte w załączniku nr 2 do rozpatrywanej umowy o kredyt konsumencki.

Nieuczciwy charakter warunków umownych

- 14 W pierwszej kolejności sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy warunki umowne dotyczące obowiązkowego skorzystania z powiązanych usług spełniają określony w art. 3 dyrektywy 93/13 wymóg działania w dobrej wierze, mając na względzie, że w umowie o kredyt ustanowiono zobowiązanie konsumenta, które równocześnie wydaje się stanowić przewagę konkurencyjną dla kredytodawcy.
- 15 W szczególności sąd odsyłający dąży do ustalenia wykładni zawartego w art. 3 dyrektywy 93/13 pojęcia „ze szkodą dla konsumenta”. Sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy zobowiązanie konsumenta do wpłaty wynagrodzenia za pracę na rachunek prowadzony w banku, w którym zaciągnął kredyt, samo w sobie jest szkodliwe dla konsumenta, a także czy we wszystkich lub w wyłącznie we wskazanych wypadkach warunek korzystania z określonych powiązanych usług (z których część nie jest bezpłatna), aby otrzymać obniżenie mającej zastosowanie stopy oprocentowania, jest dla konsumenta szkodliwy.

- 16 Sąd odsyłający dąży także do ustalenia, czy zobowiązanie do wpłaty wynagrodzenia za pracę na rachunek w banku stanowi zabroniony warunek na mocy prawa Unii Europejskiej. Dłużnikiem w sprawie jest obywatel państwa trzeciego, który pracuje u bułgarskiego pracodawcy, lecz mógłby zmienić miejsce swojego zwykłego pobytu. W związku z tym jest możliwe, że wymóg wpłaty jego wynagrodzenia za pracę na rachunek prowadzony w Bułgarii mógłby się przekształcić w przeszkodę dla wykonania przez niego uprawnienia określonego w art. 15 ust. 3 karty praw podstawowych w związku z art. 15 ust. 1 tej karty, czyli w przeszkodę dla podjęcia pracy w innym państwie członkowskim Unii. W tym względzie zdaniem sądu odsyłającego należy mieć na uwadze, że w prawie krajowym przewidziano również inny środek w celu zagwarantowania spłaty wierzytelności banku, a mianowicie ustanowienie zastawu na wynagrodzeniu za pracę – tak jak ma to miejsce w postępowaniu głównym.
- 17 Następnie, jeśli co do zasady przepisy dyrektywy 93/13 dopuszczają wymaganie przez bank, aby konsument wpłacał swoje wynagrodzenie za pracę na rachunek w tym banku, powstaje pytanie, czy przyjęcie takiego zobowiązania jest uczciwe, mając na względzie wymóg korzystania z powiązanych usług.
- 18 Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, sąd odsyłający zwraca się o udzielenie wskazówek dotyczących kryteriów, jakie należy przyjąć przy ocenie nieuczciwego charakteru warunków umownych dotyczących usług powiązanych. Wskazuje, że w prawie Unii nie istnieją przepisy zakazujące lub ograniczające w konkretny sposób możliwość wymagania przez przedsiębiorcę, aby konsument skorzystał ze sprzedaży wiązanej (Renda, A. (coord.), *Tying and Other Potentially Unfair Commercial Practices in the Retail Financial Service Sector. Final Report. 2009, Centre for European Policy Studies, s. 147–149, dostępny w https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/tying/docs/report_en.pdf), a takie przepisy istnieją wyłącznie w wypadku transakcji między przedsiębiorcami – art. 101 ust. 1 lit. e) TFUE.*
- 19 Zakaz sprzedaży wiązanej istnieje jednak w bułgarskim prawie krajowym, a mianowicie w art. 36 Zakon za zaszitita na konkurencijata (zwanej dalej „ZZK”) i, ogólnie, w art. 29 ZZK. W związku z tym, mając na względzie wskazówki udzielone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, aby przy stosowaniu dyrektywy 93/13 uwzględnić również krajowe przepisy dotyczące ochrony konsumentów (pkt 37 wyroku w sprawie C-738/19, A, i przytoczone tam orzecznictwo), zwrócono się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o wskazanie, czy przy ocenie nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie z konsumentem należy również uwzględnić krajowe przepisy dotyczące zakazu nieuczciwej konkurencji. Sąd odsyłający jest zdania, że krajowe standardy dotyczące konkurencji powinny zostać wzięte pod uwagę przy ocenie nieuczciwego charakteru danego warunku umownego.

Wykładnia zgodna

- 20 Sąd odsyłający powinien również rozstrzygnąć kwestię, jak należy interpretować krajowe standardy dotyczące zakazu nieuczciwej konkurencji w związku z przepisami dyrektywy 93/13.
- 21 Reguły dotyczące zakazu sprzedaży związanej zostały uregulowane w bułgarskim ZZK w sposób ogólny, lecz brakuje reguły wskazującej konkretne warunki, w jakich istniałby taki zakaz. Bułgarski prawodawca uregulował zakaz nieuczciwego przyciągania klientów, w tym poprzez przymuszanie do zawarcia transakcji powiązanych, w art. 36 ust. 1 ZZK. Istnieje również zakaz przyciągania klientów poprzez działania nieuczciwe w stosunku do pozostałych przedsiębiorstw, zgodnie z art. 29 ZZK. Zakazy te zasadniczo mają na celu ochronę pozostałych przedsiębiorców, którzy są bezpośrednimi konkurentami przedsiębiorcy popełniającego naruszenie. Pomimo tego – w zakresie, w jakim praktyki związane z nieuczciwą konkurencją są zakazane – i mając na względzie przytoczone powyżej orzecznictwo, sąd odsyłający jest zdania, że przy ocenie nieuczciwego charakteru warunków umowy zawartej z konsumentem należy uwzględnić również ten zakaz.
- 22 W szczególności, ze względu na szerokie możliwości wykładni art. 29 i art. 36 ust. 1 ZZK, sąd odsyłający dąży także do rozstrzygnięcia kwestii, czy przy stosowaniu zakazu nieuczciwej konkurencji zgodnie z krajowym prawodawstwem zakaz ten należy interpretować w związku nie tylko z przepisami dyrektywy 93/13 dotyczącymi nieuczciwego charakteru warunków – co się tyczy umów zawartych z konsumentami – lecz także w związku z wymogami określonymi w art. 38 karty praw podstawowych. Gdyby istniał obowiązek takiej wykładni, sąd krajowy byłby zobowiązany interpretować zakazy określone w krajowym prawie konkurencji i uwzględnić nie tylko interesy konkurentów, lecz także interesy konsumentów.
- 23 W tym kontekście sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z pkt 26 wyroku wydanego w sprawie 14/83, von Colson, obowiązek wykładni zgodnej istnieje wyłącznie w odniesieniu do aktów, które sąd krajowy stosuje bezpośrednio w sprawie, a nie odnosi się do aktów regulujących odmienny przedmiot. W niniejszej sprawie sąd odsyłający powinien dokonać oceny, czy warunki zawartej z konsumentem umowy są nieuczciwe w świetle art. 143 Zakon za zashitita na potrebitelite, w którym transponowano wymogi dyrektywy 93/13. Równocześnie wymogi te należy oceniać przy uwzględnieniu ogólnych standardów prawa krajowego – których nie wprowadzono bezpośrednio w wykonaniu tego aktu prawa Unii Europejskiej – a mianowicie przy uwzględnieniu reguł dotyczących nieuczciwej konkurencji. W zakresie, w jakim te ostatnie służą jednak jako kryterium realizacji ochrony konsumentkiej, sąd odsyłający jest zdania, że biorąc pod uwagę konieczność, co do zasady, ochrony konsumentów zgodnie z art. 34 karty praw podstawowych, owe krajowe standardy konkurencji należy interpretować w związku z interesami konsumentów. Sąd odsyłający wskazuje także, że ochrona konkurencji ma na celu stworzenie lepszych warunków właśnie dla końcowego konsumenta.

Nieuczciwe praktyki handlowe

- 24 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (pkt 43 i 44 wyroku w sprawie C-453/10, Pereničová i Perenič, i pkt 48–50 wyroku w sprawie C-109/17, Bankia SA) włączenie do umowy warunku umownego w wyniku stosowania nieuczciwej praktyki handlowej w rozumieniu dyrektywy 2005/29 jest elementem oceny nieuczciwego charakteru warunków w rozumieniu art. 4 dyrektywy 93/13.
- 25 Z tego względu sąd odsyłający powinien ustalić, czy sposób sformułowania warunków w umowie o kredyt w niniejszej sprawie nie stanowi wprowadzającej w błąd praktyki handlowej w świetle art. 7 ust. 2 dyrektywy 2005/29. W szczególności należy udzielić odpowiedzi na pytanie, czy zawsze nieuczciwą praktyką handlową jest wskazanie w umowie o kredyt z konsumentem rocznej stopy oprocentowania sformowanej po zastosowaniu wszystkich rabatów w zakresie oprocentowania – mających zastosowanie w wypadku korzystania z wymaganych usług powiązanych – a nie wskazanie jako mającej zastosowanie co do zasady stopy oprocentowania bez rabatów, i dopiero następnie uściślenie stopy oprocentowania mającej zastosowanie w wypadku uwzględnienia tych rabatów. Należy również uściśnić, czy przy ocenie danej praktyki handlowej jako nieuczciwej sąd powinien uwzględnić również sformułowanie tekstu w zakresie warunków korzystania z rabatów oprocentowania i cofnięcia tych rabatów, a także możliwość zorientowania się przez konsumenta w tak określonym systemie warunków umownych.
- 26 Odpowiedzi na to pytanie należy udzielić również przy uwzględnieniu okoliczności, czy taki opis stopy oprocentowania jest dopuszczalny i zgodny z przepisami dyrektywy 2008/48, a w szczególności z art. 10 tej dyrektywy.
- 27 Następnie, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy gdy dokonuje oceny możliwości wywarcia wpływu przez daną praktykę handlową na zachowanie konsumenta przy wyborze dostawcy towarów lub usług zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2005/29, sąd krajowy powinien również uwzględnić udział rynkowy przedsiębiorcy stosującego daną praktykę. Przyczyną tego jest okoliczność, że w niniejszej sprawie zawarto umowę o kredyt konsumencki, która co do zasady wiąże daną osobę przez długi okres czasu i może wywrzeć istotny wpływ na jej zachowanie rynkowe. Kredytobiorca kieruje się do instytucji finansowych bliższych jego miejscu pracy lub zamieszkania (popularniejszych), co oznacza, że byłby wystawiony w wyższym stopniu na oferty kierowane przez uczestników rynku o większym udziale rynkowym. Z tego względu sąd odsyłający powinien ustalić, czy przy ocenie wprowadzania w błąd lub wywierania wpływu na konsumenta ze względu na charakter praktyk handlowych należy uwzględnić również pozycję przedsiębiorcy na danym rynku towarów i usług.
- 28 Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że w niniejszym wypadku chodzi o popularną praktykę rynkową wykorzystywaną przez banki, czyli podmioty dążące do gromadzenia środków pieniężnych pochodzących ze społecznej przestrzeni

publicznej. Z tego względu większe banki mogłyby mieć możliwość zapewnienia sobie większej liczby kredytobiorców i związania ich mniej korzystnymi warunkami. Powstaje pytanie, czy przy braku dominującej pozycji rynkowej (takiej w sprawie nie ustalono i nie twierdzi, że strona powodowa ją posiada) udział w rynku mógłby mieć znaczenie przy określaniu, czy dana praktyka handlowa jest nieuczciwa.

Sposób obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania i konsekwencje ewentualnego nieprawidłowego obliczenia

- 29 W niniejszej sprawie powstają również podniesione w sprawie C-229/20, K, kwestie odnoszące się do sposobu określenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania i powiadomienia o niej w umowie o kredyt konsumencki, ponieważ zgodnie z art. 22 Zakon za potrebitelskija kredit w związku z jej art. 11 ust. 1 pkt 10 umowa o kredyt konsumencki, w której nie wskazano rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania, będzie nieważna i w odniesieniu do niej konsument będzie zobowiązany jedynie do zwrotu otrzymanej przez niego kwoty – bez odsetek i kosztów.
- 30 W związku z powyższym należy uściślić, czy niedokładne wskazanie wysokości rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w umowie o kredyt konsumencki należy zrównać z brakiem wskazania takiego oprocentowania. Miałyby to wynikać z wymogu, by warunki umowy zawartej z konsumentem zostały określone jasno i by wszelka nieprecyzyjność umowy była interpretowana na niekorzyść przedsiębiorcy – art. 147 Zakon za zashtita na potrebitelite w związku z art. 24 Zakon za potrebitelskija kredit. Wskazane przepisy transponują do prawa krajowego, odpowiednio, art. 5 dyrektywy 1993/13 i art. 23 dyrektywy 2008/48.
- 31 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej miał już okazję orzec w wyroku wydanym w sprawie C-448/17, EOS KSI Slovensko s.r.o., że niejasny sposób sformułowania warunku umownego dotyczącego wysokości rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania nie spełnia wymogu określonego w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 i, w konsekwencji, sąd krajowy nie powinien stosować takich warunków umownych. W niniejszym wypadku pytanie dotyczy tego, czy zasada ta powinna mieć zastosowanie również przy niedokładnym opisie wysokości rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania dokonany przez przedsiębiorcę (jeśli faktycznie brakuje precyzji w opisie) w celu wprowadzenia w błąd konsumentów i wywarcia wpływu na ich swobodny wybór.
- 32 Udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy niedokładne wskazanie rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania można zrównać z brakiem takiego wskazania, wymaga – mając na względzie okoliczności faktyczne sprawy – udzielenia odpowiedzi na jeszcze jedno pytanie. Jest to pytanie, czy koszty takie jak koszty pakietu usług dodatkowych uzgodnionych w niniejszej sprawie powinny zostać objęte formułą obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w ramach umowy o kredyt konsumencki. Sposób określenia rzeczywistej rocznej stopy

oprocentowania został określony poprzez pełną harmonizację w art. 3 lit. g) dyrektywy 2008/48 i z tego względu Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej powinien wyjaśnić, czy przy obliczeniu rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania należy uwzględnić opłaty za dodatkowe usługi takie jak te uzgodnione w umowie zawartej przez strony.

- 33 Znaczenie ma wreszcie kwestia, czy wspomniane dodatkowe usługi są takimi, które stanowią warunek „niezbędny do uzyskania kredytu”, lub skutkują tym, że „udzielenie kredytu jest wynikiem skorzystania” z tych dodatkowych usług. Udzielając odpowiedzi na to pytanie, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej powinien wziąć pod uwagę, że w niniejszej sprawie nie podniesiono zarzutu oszukania pozwanego w związku z otrzymaniem jego zgody na świadczenie powiązanych usług, lecz sposób sformułowania warunków umownych dotyczących rabatów w zakresie oprocentowania wymaga zapoznania się z licznymi warunkami wskazanymi w załączniku nr 2 do umowy. Należy również uwzględnić, że umowa może zostać zawarta bez usług powiązanych, lecz na istotnie odmiennych w zakresie oprocentowania warunkach, oraz że część z tych usług nie jest bezpośrednio związana z przedmiotem umowy o kredyt (na przykład opłacenie rachunków komunalnych za pomocą aplikacji związanej z bankowością internetową).
- 34 Taki sposób sformułowania stopy oprocentowania nasuwa jeszcze kilka pytań. Po pierwsze, czy cena dodatkowych usług, które nie są częścią umowy o kredyt, powinna być rozpatrywana przy określaniu rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania kredytu? Jeśli taka sytuacja nie ma miejsca, czy podwyższona wysokość odsetek, jakie będą należne w wypadku nieskorzystania z dodatkowych usług, nie powinna być uznawana za część kosztów kredytu (i odpowiednio – formuły określania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania)?
- 35 W związku z powyższymi dwoma pytaniami, a mianowicie czy cena powiązanych usług stanowi część formuły określania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania w ramach umowy i czy ewentualne niedokładne określenie tego oprocentowania należy zrównać z pełnym brakiem jego wskazania w umowie, należy dokonać również oceny, czy w niniejszym wypadku prawo krajowe przewiduje odpowiednią sankcję za błędne wskazanie tej rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał w [pkt 72] wyroku wydanego w sprawie C-42/15, Home Credit Slovakia a.s., że krajowe przepisy przewidujące nieważność umowy o kredyt konsumencki ze względu na minimalne niedokładności w jej treści mogą wydać się nieproporcjonalną sankcją w rozumieniu [art. 23] dyrektywy 2008/48. W niniejszym wypadku sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy niedokładne wskazanie stopy oprocentowania w umowie o kredyt powinno skutkować zwolnieniem konsumenta ze zobowiązania do zapłaty odsetek i opłat związanych z tym kredytem.